

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1882 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 6 Maart 1892. N°. 741.

Abonnementen: f 1.20 per drie maanden f 1.80. Afzonderlijke nummers van het Bureau 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertentie: van 1 tot 6 regels 80 Cent; voor elke regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verlagen van Vereenigingen 10 Ct. per regel.

Het eerste Gebod.

ZONDAGSAFDEELING XXXIV.

Gij zult geen andere goden voor mijn aangezicht hebben.
Ex 20: 3.

L.

Na onze inleiding op de Wet des Heeren, komen we thans tot die Wet zelf, en gaan hierbij aanstonds over tot de bespreking van het eerste Gebod. Dat zonder ons op te houden bij hetgeen boven de Wet staat. Dat opschrift boven de Wet toch is wel van uitsluitend gewicht; maar het hoort zoowel in zijn geschiedkundige, als in zijn symbolische betekenissen bij deze Zondagsafdeeling thuis. Neemt ge de „uitleiding uit het diensthuis,” als verlossing van Israël uit Egypte, dan komt deze ter sprake in de Bijbelsche Geschiedenis, maar niet in den Catechismus. En wat ge daarentegen deze woorden op, als doelende op „onze uitleiding uit het diensthuis van Satan”, dan behoort de uitlegging hiervan, in verband met de Wet, hier zeer zeker besproken, maar moet ze uitgesteld tot Vraag 114 en 115. Hier, aan den ingang van de Tien geboden, zij het genoeg, met een kort woord op te merken, dat de zedewet rust op het recht, dat God als Schepper over alle creatuur, en dus ook over elk mensch heeft. Zoo staat het dus in het Werkverbond. Hier daarentegen in de Wet van Sinai, wordt het recht Gods, om ons deze g-boden op te leggen, ontleend aan het feit, dat Hij uw Verlosser is. Dit ligt de Wet van Sinai in het Genadeverbond. Dit beteekent nu intusschen in het minst niet, dat God afstand doet van het recht, dat Hij als Schepper over ons bezit, om alnu zijn autoriteit uitsluitend te doen rusten op het recht, dat Hij als onze Redder en Verlosser op ons heeft. Hij kon onze Redder niet zijn geworden, indien Hij niet onze Schepper ware geweest. Het één rust op het ander. Zoo is dus het Scheppersrecht de grondslag van zijn Verlossersrecht. Niet alsof dit tweede recht het eerste moest aanvullen. Dit toch kan niet, want zijn Scheppersrecht is het meest volstreckte recht, dat zich denken laat; maar het geeft aan dit oorspronkelijke en fundamentele recht, dat God als onze Schepper over ons bezit, die wijziging, dien anderen vorm, die noodig was geworden, doordien wij niet meer enkel als creaturen, maar ook als zondaren tegenover Hem stonden. Adam kon oorspronkelijk uit geen diensthuis uitgeleid worden; want Hij zat er niet in. De zondaar daarentegen wel. Vandaar dat de gewijzigde vorm van het recht, dat God in het Genadeverbond op hem gelden doet, iets wat zeer zeker geschikt is, om te dieper zijn hart te roeren; maar ook strekt, om, zoo hij toch de verzenen tegen de prikkel slaat, zijn verdoemenis te rechtvaardigen te maken.

Toch is dit nog niet de eigenlijke beweging, waarom het oorspronkelijke Scheppersrecht aldus door het Verlossersrecht gewijzigd wordt. Die spoor men eerst op, als men let op wat in het Weisopschrift van Pharaos staat. Israël was onder Pharaos gekomen. Israël was dus onder een andere macht geraakt. Een ander dan God de Heere oefende over Israël geweld of heerschappij. En dat wel in zulk een volstrekt zinn, dat de Pharaonen zich als goden lieten aanbidden. Door de

heerschappij, die de Pharaonen over Israël in het land Gosen uitoefenden, was derhalve het oorspronkelijke Scheppersrecht van God over Israël aangerand en geschonden. Het is die aanranding en schending, die God door den uittocht door de Rode Zee te niet doet. En feitelijk is derhalve het opstellen van zijn Verlossersrecht niets anders dan een herstellen van zijn geschonden Scheppersrecht. Geheel dit zeldde hebt ge dus slechts van den Pharaos van Egypte op den „Overster der wereld” over te brengen, om ook voor u zelve, als geredde door het bloed van Christus, in het Verlossersrecht van uw God niet anders te vinden dan een herstelling van zijn oorspronkelijk recht, dat Hij als uw soevereine God over u bezat en bezit.

Dit eerste Gebod nu is het groote gebod, het wortelgebod van alle geboden, en staat als zoodanig zeer terecht bovenaan. Het kon niet op de tweede of derde plaats staan; het moest de eerste plaats innemen; omdat het de hoeksteen is, die geheel het gebouw der Wet samenhoudt. Ook al was u niets gegeven, dan dit één gebod, dan nog zouden alle de overige geboden er uit voortvloeien. Immers in dit eerste gebod wordt u in den strengsten zin des woords de plicht opgelegd, dat „gij den Heere uwen God zult liefhebben met heel uw verstand, met heel uw ziele, met heel uw hart en met al uwe krachten.”

Zin en strekking van dit gebod is kort gezegd: Gij zult God God laten. Gij zult zóó bestaan, zóó leven, en zóó u aanstellen, dat God, voor zooveel aan u hangt, God zij en blijve in de volle betekenissen van dit alomvattend woord.

Waart ge nu een machine of blind werktuig, dan zou het genoeg zijn, indien maar uw levenswijze, of wilt ge, de beweging van de raden en veeren in uw wezen, naar zijnen wil liep. Maar ge zijt geen machine. Hij schiep u naar zijn beeld. Dus zelfbewust. Met een menschelijke hart. Met de macht om te willen. En dit nu maakt, dat ge aan uw God te kort doet, zoo ge niet ook zelfbewust, krachtens de aandrift van uw hart, en met al de verkracht van uw wil, loopt zoodanig een loopje, om te maken dat ge uitsluitend voor uw God, om zijne wil, en tot zijn eer bestaat.

God heeft alle dingen geschapen om zijnszelfs wille. Niet om u genoegen te doen, schiep Hij u, maar om zelf als God vreugde en ere van u te hebben. Eerst dan laat hij dus God, voor wat uzelven aangaat, God zijn, zoo ge nooit iets anders wilt of bedoelt, dan te bestaan voor uw God en tot zijn eer. En dit wil niet uit dwang; niet omdat het zoo moet; niet omdat hij het wel anders zoude willen, als het maar anders kon; maar in dien zin, dat hij het zelf zóó en niet anders begeert; dat het alleen zoo aan uw innerlijk zielsverlangen beantwoordt; en dat ge zoo eerst ruste hebt. En dit nu, wat is het anders dan de liefde voor God als drijfveer tot Wetsvolbrenging in u voelen werken?

Het tegendeel nu van de liefde is de haat. Vandaar dat nu er geen neutrale positie mogelijk is, een tegelijk die God niet liefheeft, daardoor vanzelf als een hater Gods tegen Hem over komt te staan. En ook, dat wie Hem wel liefheeft met zijn hart, maar nog niet met zijn verstand, Hem dan ook met zijn verstand nog haat. Of ook dat wie Hem met hart en verstand wel voor de helft, maar nog niet geheel liefheeft,

Hem dan ook met de andere helft nog haat. Hieruit volgt dus dat dit eerste Gebod metterdaad hetzel is tegenover God zegt, wat het 6de Gebod „Gij zult niet dooden,” in u bestraft tegenover uw naaste. Van dit 6de gebod weet ieder, dat de doodslag uit den wroet van den haat opkomt. Die zijn broeder haat, zegt de apostel, is een moordenaar. Hij vindt zijn naaste op zijn weg; maar die naaste is hem een hinder en staat hem in den weg; hij zoekt hem daarom weg te krijgen; en die zucht nu om zijn naaste weg te denken, of weg te doen, is de rauwe haat, en uit dezen bozen haat komt de daad van den doodslag op.

Op God overgebracht zegt dit dus, dat ge God op uw weg vindt, God in uw leven ontmoet, telkens op God stuit, en dat dit u hindert, u tegen is, uw wrevel opwekt; en dat ge er nu op bedacht zijt, om u van God te ontslaan, u van Hem te ontdoen, Hem weg te denken en weg te nemen uit uw hart en uit uw leven. Stond dus God tegenover u, gelijk uw naaste voor u staat, zoo zou die haat er u toe brengen, op God aan te vallen en Hem te dooden, juist zoodanig het Sanhedrin, toen in Christus God zelf voor hen stond, dit ook getracht heeft. De twee polen in dat gebod zeggen u dit volkomen duidlijk. De één pool, die der gebodsvolbrenging, is, God zoo volkomen lief te hebben, dat ge alleen voor Hem wilt bestaan; en de andere pool, die der gebodsverkrachting, is dat ge God zoo volkomen haat, dat ge, voor zooveel aan u hangt, God poogt te vernietigen.

Dit kan daarom zeer wel nog met veel godsdienstig vertoon gepaard gaan; zooda in de Cajaphas en het Sanhedrin sterk uitkwam. Doch ook in het algemeen is het zeer wel denkbaar, dat iemand er geheel goddeloos in zijn hart aan toestaat, en toch het aangenaam vindt er voor zijn eigen hulp nog een God op na te houden. Een koning b.v. die zelf God niet vreest en in zijn regering God niet eert, kan daarom zeer wel bij zich zelf over leggen, dat het veel lichter regeren is, als het volk op zijn religie prijs stelt, dan dat het enkel uit wereldsche lieden bestaat, en uit dien hoofde de religie aanmoedigen. Maar natuurlijk, dan doet hij dit, niet om God als God de ere te geven, maar om God te misbruiken als een steunpunt en hulpmiddel voor zijn eigen gezag. Zoo ook zijn er tal van menschen, die in hun hart eigenlijk aan alle vrees Gods zijn afgestorven, maar toch in hun haren op zekeren godsdienstig prijs stellen, omdat dit voor vrouw en kinderen en dienstboden beter is, ten einde ze in tuicht te houden. En zoo ook zijn er menschen, die wel driehonderd dagen van het jaar zonder God in de wereld leven, maar die toch, als er ernstige zieken in huis zijn, op verjaardagen, bij feestelijke gelegenheden, en wat dies meer zij, ook wel bij begravingen, vinden, dat God er zoo bij hoort, dat God misschien nog redding kon aanbrengen, en dat in elk geval het plechtiglijk noemen van God bij zulke gelegenheden een zekere leegte aanvult. Dit gaat zoo vreemd toe, dat onder personen, die nooit aan God denken, soms bij het afscheid nemen, deels om toch wat te zeggen, deels door een onwillekeurige opwelling, de een den ander toevoegt: „Nou jongen houd God voor ogen!” Doch al dit gebruik van den godsdienst heeft natuurlijk met de echte religie niets gemeen. Dit is geen religie, maar zelfzucht, die alles en ook God voor zichzelf wil gebruiken. Er is ook uit God munt te slaan. En daarom

houdt men de religie bij. Vandaar dan ook, dat als God zulke lieden niet ter wille is, en als ze uit den nood tot Hem roepen, merstond in bitteren wrok en ongeloof omslaat. Hoe menige weduwe, die vroeger nooit God zocht, maar toen haar man op sterven lag, Hem aanriep om haar man te redden, edoch zonder dat het hielp, riep dan van achteren niet uit: „Nee, er is geen God, want als er een God was, zou Hij mij wel gehoord hebben. Of ook is er een God, dan heeft Hij mijn man weggenomen. En dan wil ik niets meer van zoo wreeden God weten.” Schrikkelijke uitingen, maar die toch op dat standpunt volkomen natuurlijk zijn. Hield men er een God op na, zooda we een dokter, een chirurg en wat niet al meer hebben; om te hulp te roepen, als we in nood zaten, dan af te betalen, en voorts te laten varen; dan is het volkomen natuurlijk, dat men ook zulk een God afdaakt, als men niet tevreden over Hem is. Mits men dan ook maar inziet, dat al zulke schijngodsdiensten in den grond der zaak niets dan zelfzuchtige, nutzoekende goddeloosheid is. Een misbruiken van het Eeuwige Wezen dus tot eigen profijt.

Op dien grond nu merken we bij onze inleiding van de Wet op, dat dit eerste gebod slaat op die aanranding van God in zijn bestaan als God, waartoe we ons als persoon tegen Hem over stellen. Dit toch is de feitelijke stand van zaken. Gij en uw God zijn twee. Juist in dat zijn van een ander dan God ligt uw persoonlijkheid tegenover Hem. Ge moet een ander dan God zijn, anders konde ge Hem niet liefhebben. Deswege schiep Hij u dan ook als een persoon, maar als een persoon onder Hem. Maar nu laat zich natuurlijk die door God gewilde verhouding ook omkeeren en wijziging op allerlei manier. Ge kunt in plaats van als persoon onder Hem te staan en als persoon voor Hem te bestaan, de verhouding ook zoo nemen, dat gij u naast God, of u boven God stelt. Naast Hem zoodat ge u op voet van gelijkheid met Hem plaatst, en krachtens die gelijkheid met Hem onderhandelt, en een vergelijk met Hem aangaat. Dan doet ge uw leven. Uw God zal dit van u hebben, maar dat zult ge voor uzelf reserveeren. En omgekeerd, gij zult dit voor uw God doen, zoo uw God omgekeerd dat voor u doet. Of ook, ge maakt het nog erger, en plaatst God onder u, en dus uzelf boven Hem. Dan zult ge beoordeelen, wat uw God toekomst; gij zult uw God roepen als ge Hem gebruiken kunt; en uw God u laten dienen, in stede dat hij op zoudt gaan in den dienst van Hem.

Deze diepe zonde, de wortel aller zonden eigenlijk, ligt, hoe ontzettend te ook zij, nochtans zeer voor de hand. Lees de Kain van de Costa maar, zoo ge u dit op heerlijke wijze wilt hooren voorzingen. Satans val had geen andere oorzaak. Alles kon hij duldten, alleen maar niet dat hij een persoon onder God zou zijn. De verleiding tot deze zonde ligt nu in onze verhouding tot onzen naaste. Met onzen naaste staan we feitelijk als personen, principieel, op voet van gelijkheid. We staan naast onzen naaste. Daarom ook heet hij onze naaste. Want wel kan onze naaste ook boven ons en over ons staan, maar dit grijpt nooit anders plaats, dan om Gods wil; als God iets van zijn autoriteit op hem legt; en nooit ligt dit in onzen naaste als zoodanig. De hoogmoed, de trots en de zelfverheffing willen het wel zoo; maar het is onwaar. Onze naaste staat, wat hem aangaat, altoos naast

ons, nooit boven en nooit onder ons, maar hij staat met ons onder God. Gewend alzo om als persoon naast onzen naaste te staan, komen we er zoo licht toe, om deze verhouding, die tegenover onzen naaste de ware is, nu ook op God toe te passen, en tegenover God te gaan staan, zooda we tegenover onzen naaste staan. En toch is hiermee reeds de zonde der verloochening van God als God voldongen. En juist daarom blijft het hier dan niet bij. Immers tegenover onzen naaste voelen we vanzelf de neiging in ons opkomen, om hem onder ons te brengen en iets meer dan hij te zijn. Dit nu mag en moet natuurlijk, wanneer we met gezag bekleed zijn, of ook waar ons meerdere talenten zijn toevertrouwd; maar mag nooit wat de verhouding van persoon tot persoon betreft. In dat opzicht moet hij altoos naast ons en wij naast hem blijven staan, op voet van volkomen gelijkheid. Mensch naast mensch. En daarom hij onze naaste, en wij zijn naaste. Doch juist omdat alle zonde er toe neigt, om dit bij den naaste anders te zetten, zoodat hij onder ons komt, en wij boven hem, ligt het dan zoo voor de hand, dat wij deze zelfde wijziging ook in onze verhouding tot God pogen aan te brengen. En zoo wordt het dan ten laatste, dat we ons zelve als middelpunt van de Schepping gaan gevoelen; dat alles zich om ons en rondom ons bewegen moet; wij de spil, en al het overige het rad dat om ons draait. Tenslotte dus een ontrouwen van God, om zelf in Gods stoel te gaan zitten. Tot dan eindelijk de Satanische wensch opkomt, dat men ons aanbidde, dat men ons God aanbad, o, Alles wilde Satan aan Jezus geven, indien hij maar nedervallende hem één oogeblik wilde aanbidden.

Het eenige wat in dit gebod dan ook nog te verklaren overblijft, is de eenigszins sonderlinge vorm, dat er niet staat: „Gij zult Mij als God niet loochenen,” of ook niet: „Gij zult u niet als God in mijn plaats zetten,” maar dat het heet: „Gij zult geen andere goden voor mijn aangezicht hebben.”

Toch is ook deze vorm van dit eerste Gebod doorzichtigen genoeg.

Hoe toch de mensch ook woele tegen zijn God in, hij blijft daarom schepsel. Daar kan hij niets aan doen. Dat zijt ge nu eenmaal, en dat blijft ge eeuwiglijk. Dit nu brengt mede, dat er in uw diepste besef een neiging werkt, om iets te hebben, dat voor u het opperste en het hoogste is, en waaraan ge dus eere biedt en hulde brengt. Zoo schiep God het in Adam, maar met de zalige kennis dat dat hoogste God zelf was, en zoo werkte die neiging religieus. Ze was in hem het steunpunt van zijn godsvrucht. En nu is ook na den val, dit besef in den zondaar nog wel werkzaam, maar het is vervalscht. De drang, de neiging is er nog, maar ze richt zich niet meer op het zuivere doel. Zoo is dus de drift, de drang, de neiging, de zucht, om iets te aanbidden, nog aanwezig, en geen mensch kan die uit zijn hart wegnemen; alleen maar ze richt zich niet meer op den levenden God, en dus moet ze zich richten op iets anders. De mensch is er op geschapen om een God te hebben. Hij kan niet buiten een God. Dat weet, dat voelt hij. Alleen maar hij richt dien drang nu als zondaar niet meer op den levenden God, maar op iets anders dat god voor hem wordt, en dus feitelijk bestaat zijn zonde in het eeren van een anderen god.

De martelaren.

LXXXVII.

Het vonnis der vier pastoors.

In den vroegen morgen van den 20en Mei 1870 werden de vier pastoors naar het hof gebracht, om daar hun vonnis te hooren. Aan palen zouden zij geworpen worden en daarna verbrand. Zoo luidde de uitspraak, waarover niemand der veroordeelden zich verwonderd had hebben. Niemand der veroordeelden, die het hooren der sententie dankten zij God en omhelsden elkander met eenen kus des vredes. Daarna werden zij weder naar de gevangenis teruggebracht, om ieder op zijn beurt er weer uitgehaald en ten aanschouwe van een groote schare, die uit de stad zelve en van de omliggende plaatsen gekomen was, naar het schavot geleid. De eerste aan wien het vonnis voltrokken werd, was de grijske pastoor van Lier, Arend Dirks, die met groote vreugde het bevel, om het schavot te betreden volgde. Daarop sprak hij het volk toe: „Mijne lieve broeders en zusters, bidt den Heere uit den grond uwer harten, mij al mijne zonden te vergeven, waaronder ik zoolang verzonken lag; want het is mij van harte leed, dat ik zoolang in deze gruwelijke afgedroogdheid heb, en niet vroeger nagelaten heb wat ik nu nagelaten en

niet eerder gedaan heb, wat nu door mij verricht is.” (Hij herinnerde hen aan het beeld van St. Joris in de Liersche kerk, door hem gebroken.) Daarna voortgaande sprak hij: „Voor den doop heb ik steeds vermaand, volgens het oude gebruik van de gemeente van Christus, en met de Schrift bevestigd, ook tegen de Doopsgezinden, dat onzen kinderen de dooptoekomst. Hierop wil ik mijn leven verliezen, en mij geheel vrijwillig aan den dood overgeven, om mijn Heere en Meester Jezus Christus te volgen.” Dat gezegd hebbende begaf de martelaar zich naar den paal, viel op zijne knieën en bad vuriglijk: „O Heere Jezus Christus, Gij, die, toen Gij u zoudt offeren en sterven voor onze zonden, uwen geest in de handen van uwen hemelschen vader hebt overgegeven, ik bid u, door uw bitter lijden, mij in uwe genade op te nemen, mijne geest te sterken door uwen Geest, en mijn geest in uwe handen aan te nemen. Amen.” Dit gebod werd door het volk, dat diep in de ziel bewogen was, met ontloot hoofd aangehoord en met Amen beantwoord. Toen stond Vos op, plaatste zich willig aan den paal en riep: „O, Vader in uwe handen bevel ik mijnen geest, o Jezus Christus, wees mij genadig.” Daar voelde hij den atrop om den hals en hij riep met luider stemme in het latijn: „Onze vader, die in de hemelen zijt, Uw naam worde geheiligd, Uw koninkrijk kome, Uw wil geschiede, gelijk in den hemel, alsoo ook op aarde. Geef ons heden ons dagelijksch brood, Vergeef ons onze schulden.” ... aan deze woorden gekomen, werd de strik aangelegd, en de martelaar ontsiep in den Heere.

Na Vos kwam de Scheveningsche leeraar Sybrand Jansz. Zijn gelaat vertoonde nog iets van ouden bloot ge-

zondheid, dien zelfs het lijdens van de laatste weken niet geheel heeft kunnen wegvagen. Nadat hij het schavot betreden had, ontdeed hij zich van zijn mantel en begaf zich naar den paal. Toen den blik richtende naar het lijk van zijn ambigeenoot, die hem voorgaand was in den dood, zeide hij: „Vaarwel mijn lieve broeder Arend Dirks.” Tegelijk viel hij op zijne knieën en dacht alleen aan den Heere, dien hij lief mocht hebben boven zijn vrouw en kind. Hoort hem bidden: „O Genadige Heere en Vader! ik belijd, dat ik zwaar tot op dezen oogenblik heb gezondigd, en niet waardig ben mijne oogen op te slaan naar den hemel. Ik bid u door de verdiensten van Christus, uwen eenigen Zoon. Amen.” „Amen” klonk het over de geheele plaats uit den mond des volks. Toen begaf zich de martelaar naar den paal en liet zich binden. Met de bede: „Vader, in uwe handen bevel ik mijnen geest,” scheide hij uit deze wereld.

Indrukwekkend was ook het sterven van den pastoor van IJsselmunde. Terwijl hij het schavot betrad, drong zijn vader tot hem door en zeide: „Mijn lieve zoon, stijd nu vroom, want de kroon des eeuwigen levens is u bereid.” Hij wilde voortgaan, maar de dienaar des genichts belette hem. Terstond daarop kwam zijne nuster om hem te zeggen: „Lieve broeder, strijd vroom; het zal niet lang meer duren; het eeuwige leven staat voor u open.” Deze toonselen en de kalme waarneming bij den marteldood tegenging, bewogen de schare tot tranen toe. Intusschen viel Adriaan Jansz op de knieën en bad: „O Jezus Christus, Onze broeder, Gij hebt u voor het oordeel des hemelschen Vaders gesteld om onzen wil. Geef dat nu alle vervloeking van ons worden wegge-

nomen. Wij verwachten U uit den hemel als onzen Verlosser, verander nu onze vernederde lichamen, waarin wij u geheiligd hebben door den Geest; laat hen aan uw verheerlijkt lichaam gelijk worden, door de kracht, waarmede Gij alle dingen aan u onderwerpt. Sterk ook al onze medebroeders, die nu nog in lijden verkeeren, met de kracht van uwen Heiligen Geest. Amen.” „Amen” was ook ditmaal het antwoord van het ontroerde volk. Toen hij aan den paal stond, kuste hij hem en liet zich binden. Nog een waarschuwing tegen het pausdom, en de strik werd nauwer aangehaald. Zoo stierf Adriaan Jansz, als genigte des Heeren.

De laatste, die naar het schavot gebracht werd, was Wouter Simons. Ofschoon zwak naar het lichaam door ziekte, was hij sterk in den Heere, toen hij op het schavot stond. „Ik dank u, lieve hemelsche Vader, dat Gij mij daartoe uitverkozen hebt om medegenoot te zijn des lijdens van Jezus, om met Hem verheerlijkt te worden. Laat toch onze daad goed en kostelijk zijn voor u. Niet dat hij eens voldoening is voor onze zonden, want dat is alleen de dood van uwen eenigen Zoon Jezus Christus, maar dat hij zij de afsterfing onzer zonden en alzo de toegang tot het eeuwige leven, opdat wij van den tweeden dood verlost worden. Amen.” „Amen,” zoo bad het volk met. Daarna stierf hij aan den paal, den naam des Heeren aanroepende.

Zoo verheerlijkten vier pastoors God den Heere in hunnen marteldood, waarvan de herinnering tot onze tijden is blijven leven in Christus' kerk.

DE GAAY FORTMAN.

Daarom kiest men dan zijn eigen vrouw, een vrouw haar man, beiden saam hun kind, een vierde de kunst, een vijfde het grud, en, en eindelijk ten laatste de hoovaardige zichzelf. Doch hoe het ook ga, altoos heeft de mensch een god, wat dan ook zijn god zijn moge, en die god is bij allen verschillend, bij den één dit en bij den ander dat. Aller zonde saam is dus, niet dat ze geen god hebben, maar dit, dat ze den wettelijken, den waarachtigen, den levenden God op zij zetten en teis anders als god eeren. Kort gezegd dus, dat ze andere goden hebben.

En dit niet alleen, maar wel zeer bepaald, dat ze deze andere goden hebben voor zijn aangezicht.

Immers de hun ingeschapen drang en neiging strekte er zich naar uit en was er op aangelegd, om God zelf als God te hebben. Vandaar het proefgebed, dat juist bedoelde, den mensch er toe te brengen, om den levenden God zelfbewust als God te kiezen. Doch juist hier viel de mensch. Satan fluisterde hem in: Gij zult zelf als God zijn. Hieraan gaf hij gehoor, en nu verslaaft hij zich aan zijn zelfgekozen, valschen god, maar met dezelfde zielskracht die hem geschonken was, om den levenden God te eeren. Elke andere god dien hij kiest en eert, is dus tegelijk een verwerpen van den levenden God. Een hooven van den God des hemels en der aarde in zijn aangezicht.

KUYPER.

"Voleind, aan zijn zonen bevelen te geven."

Als Jakob voleind had, aan zijn zonen bevelen te geven.
Gen. 44: 33.

Een sterfbed in den rijken, vollen zin des woords, gaat al meer tot de zeldzaamheden behoren.

Vroeger roemde men daarin. En als het zoo gebeurde mocht, dat vader of moeder op hoogen ouderdom de eeuwige ingingen, na nog op hun sterfbed voor hun kinderen gezorgd, en ze vermaand en toegesproken te hebben, en, nog eer ze den jongsten snik gaven, te hebben geroemd in de genade Gods en den vrede van hun Heiland, dan liet zulk een sterfbed een onuitwischaar indruk achter. Zulk een sterfbed wistte meer dan tien predication. Zoo had men vader zijn heengaan, zoo heerlijk was moeder afgestorven, en sinds waakte de begeerte in de ziel op, om ook zelf eens zó in zaligen vrede de eeuwige wel in te gaan.

En nu zeggen we wel niet, dat zoo vroom en leerlijk sterfbed gansch niet meer voorkomt, maar toch men hoort er al minder van. Dit ligt deels aan den aard der krankheid, want wie door een beroerte wordt aangegrepen of gesloopt werd door een bedwelmende ziekte, sterft meest ongemerkt weg.

Deels ook ligt het daaraan, dat men onze kranten te lang in onzekerheid laat, of het wel waarlijk op sterfden gaat.

En, helaas, ook dan ligt er nog zooveel schuld bij de min vrome wijze van huislijken omgang; bij den zwakkeren drang om te getuigen; en het niet bezielde genoeg zijn voor de eeuwige.

Ons hedendaagsche leven is zoo overstelpend rijk aan indrukken, dat reeds daardoor ons leven aan diepte verloor.

Een sterke ontwikkeling in weelderigen groei van het blad; maar in den wortel achterlijk. Zoo leeft men wel sterk, maar niet diep.

Men went zich te veel aan het glijden door het leven, en zoo glijdt men dan ten slotte ook uit dit leven de ontzettende eeuwige in.

Van Jakobs sterfbed, dat toonbeeld blijft voor het afsterven van Gods vromen door alle eeuwen, staat driemaal opgetekend.

Ten eerste, dat hij zijn zonen bevelen gaf. Ten andere, dat hij zijn voeten samen op het bed leide. En ten derde dat hij den geest gaf en verzameld werd tot zijne vaderen.

Sta nu voor dinnaal een oogenblik alleen bij dat eerste stil: Jakobs, de oude patriarch, gaf, eer hij van zijn kinderen scheide, aan zijn zonen bevelen.

Wat goddelijke ruste en heilige vrede moet er in denouden grijsaard geweest zijn, dat hij in de laatste ure zoo bijna niet met zichzelf bezig was, maar bijna uitsluitend met zijn kinderen.

Hoe diep zag hij in het onderscheiden karakter van elk van zijn kinderen in, en wat rijke profetie kon hij, onder hooger ingeving, zelfs over de toekomst van hun geslacht profetieeren.

En toch is er, eer we daaraan toekomen, nog iets anders, en doet ge wel met eerst uitsluitend te letten op dat: *Hij gaf bevelen.*

Just zoals Jezus in de gelijkenis zei: *Beleid uw huis*, want dezen nacht zal uw ziel van u worden afgeleest.

En zelfs dat doen zooveel niet meer.

Zelfs van ouden van dagen die wegsterven, hoort ge telkens, dat ze niet bepaald hebben; dat men over alles in het onzekere is, hoe ze het zouden gewild hebben; en dat de achter gelaten huisgenooten moeten raden en gissen.

Veelal een niets zeggend testament gemaakt, toen ze huwden. En sinds heeft men er op toegeleefd, alsof het goede vriendelijke leven rusteloos van jaar tot jaar zoo bestendig worden.

Er is dan wel niet gedachteloos geleefd; maar men leefde dan toch jaar in jaar uit, zonder ooit ernstig aan zijn verscheiden te denken.

En zoo staan dan vrouw en kinderen vaak zoo onverwacht bij de lijkbare, niet wetende wat ze beginnen zullen; zelden meest van zaken geen verstand hebbende; en zoo gaat de eigenlijke beschikking dan, o, zoo vaak over in handen van een aanspreker, die alles beveelt, of een notaris, die alles bediselt.

En dit nu mag niet.

Van een testament ook natuurlijk over het goed dat men naliet, maar toch ook over veel meer.

In zulk een testament legde men nog eens getuigenis af van zijn geloof en van de hoop der heerlijkheid waarin men wegstierf. In zulk een testament gaf een vader nog raad en vermaan aan de kinderen die hij achterliet. En was hij in zaken van Staat of Kerk of Volk gemengd geweest, dan vond men in zulk een testament niet zelden nog aanwijzing of berisping hoe te handelen ware. Men beled in zulk een testament nogmaals zijn zonde, en vergaf zijn vijanden, of vroeg om vergiffenis.

En zelfs over zijn begrafenis en de plek waar men rusten wilde tot den jongsten dag, gaf zulk testament niet zelden vingering.

En natuurlijk wie in zulk een stemming zijn testament schreef, vergat dan ook de weldadigheid niet; en als hij ruime middelen bezat, en het voor vrouw en kinderen kon, bedacht hij arme familieleden, de armen van Gods kerk, of allerlei instellingen, die Gods eere bedoelden.

De gemoedsstemming, die hier achter school, was geen mysterie.

Er bleek toch uit zulk een stil en kalm bevelen van zijn huis, dat men op zijn sterfbed gered had, en het woord van Jezus niet in den wind had geslagen, »dat hij komen zou als een dief in den nacht.«

Wie zoo heengaat had zich nog bij zijn leven met dat heengaan vertrouwd gemaakt. Had hij anderzins sterfden aan eigen sterfden gedacht. En het niet in strijd met een gezonden levensregel gevonden, om nog in de volle kracht zijn levens toch zijn dood voor oogen te houden.

Men verstand het nog wat in onze Psalmberijming staat: *De dood wendt ieder uur.*

Niet dat men daarom levenslust of levensmoede was. Veel minder dan thans werd toentertijd van zelfmoord vernomen. En de geestgesteldheid van de ouden van dagen was veel frischer en krachtiger dan thans.

Zelfs jonge menschen en kinderen hielden toen van de ouden van dagen; vonden hen interessant; en waren gaarne bij hen.

Alleen maar het was meer het natuurlijke leven van een menschenkind, die weet dat hij een pelgrim op aarde is, en dat zijn eigenlijke bestaansdoel buiten deze aarde ligt.

Een pelgrimsbesef, dat toch ook weer niet onverschillig voor de dingen van deze aarde maakte, want juist toen bereide men, eer men sterfden ging, ook zijn huis.

Maar toch sterker nog dan dit bereiden van zijn huis, boeit u in Jakob dat bevelen geven aan zijn zonen.

Jakob is in zijn sterfden met zijn kinderen bezig.

Die kinderen zijn de voorzetting van zijn leven, als hij er op aarde niet meer zijn zal. En al stemt ge nu toe, dat Jakob door profetische inspiratie van zijn kinderen getuigen kon op een wijze, zoals dat u, die deze inspiratie niet hebt, ondoenlijk is, toch ging die profetische inspiratie niet om buiten de natuurlijke kennis die hij van elk van zijn kinderen had.

Jakob had zijn kinderen blijkbaar bestudeerd. Hij had hun gangen en wegen gadeslagen. Was zoo ingedrongen in hun karakter. En kon uit die karakter hun wezen bespieden.

En nu op zijn sterfbed roept hij ze allen om zich heen. »Komt samen«, zoo roept hij, »zij zonen van Jakob, en hoort naar Israël. uwen vader.«

Hij was hun vader.

Hij had ze gegeneerd naar meer dan het vleesch. En als hun vader wilde hij ook in zijn sterfden nog zijn plicht aan zijn kinderen volbrengen.

En nu spaart hij ze niet.

De booze karakter brandmerkt hij in aller tegenwoordigheid; want ook het sterfden moet heilig zijn, en mag in geen weekheid van hart de zonde vergoelijken.

Maar toch spreekt in wat hij tot elk van zijn zonen zegt de vaderlijke ernst. Het is of hij, eer hij heengaat, een lichtstraal op het pad van elk hunner wil laten schijnen, opdat ze hoofd voor hoofd hun pad met meer zelfbewustheid bewandelen zullen.

O, Er ligt in die toespraak van den sterfenden Jakob zulk een schat van vaderlijke teederheid.

Die oude patriarch is meer met zijn kinderen, dan met zijn geld en goed bezig geweest. En ook nu in zijn sterfden is het niet klachte over zijn eigen ongemak, maar is het de toekomst van zijn kinderen, die den sterfenden grijsaard bezig houdt.

Hoe heel anders dan ge het nu vaak ziet. Onze eeuw waarin het geld zoo hoog gevierd wordt, heeft zooveel teeders verstrikt.

En toch het geloof mag, daar niet mee af-drijven.

Gods volk mag daaraan niet toegeven.

En gelijk de nood ons al meer dringt, om ons in eigen kring af te zonderen, en ook voor onze kinderen een eigen levenskring te zoeken, zoo moet ook het sterfden onder ons weer minder wereldgelijkvormig worden.

Want dat is het eigenlijk.

De wereld sterft anders dan Gods heiligen sterfden.

En wil nu de wereld ons tot zelfs op ons sterfbed naar haar kant lokken, dan is het de roeping van Gods volk, om althans op het sterfbed de wereld buiten te sluiten.

In uw sterfden ten minste zult ge een kind van uw God zijn.

KUYPER.

Amsterdam, 4 Maart 1892.

In de Basuin van Vrijdag 26 Februari 1892 plaatste Dr. H. Bavinck namens de Deputaten der Chr. Geref. kerk voor de Vereeniging dit navolgende bericht:

Zoals de Basuin van 22 Jan II mededeelde, heeft de Reglementswijziging bij de Regering geen bezwaar ontmoet. Het Reglement van 1869 is geheel en al alle artikelen vervallen en vervangen door de Kerkenordening van Dordrecht 1618/19. De Deputaten der Leeuwarder Synode hebben van deze zaak terstond in de Basuin kennis gegeven aan heel de Christ. Geref. kerk; maar zij hebben daarvan ook spoedig bericht gezonden aan de deputaten der Nederd. Geref. kerken. Weldra ontvingen zij van dezen ten antwoord, dat de tot stand gebrachte Reglementswijziging naar hun oordeel voldeed aan de eene voorwaarde, welke de Synode van 's Gravenhage nog voor de vereeniging had gesteld. En het vertrouwen werd daarbij uitgesproken, dat ook de Nederd. Geref. kerken zelf aan dit oordeel haar zegel zouden hechten.

Dientengevolge kon de vereeniging op eene saamenkomst van Deputaten, jongst Vrijdag te Amsterdam, onderwerp van eene nadere bespreking zijn. Beiderzijds kwam men tot de overtuiging, dat eene vervroegde Synode van de Christ. Geref. Kerk en van de Nederd. Geref. Kerken wenschelijk en noodzakelijk was. De vereeniging, in beginsel gesloten, moest nu eerlang ook definitief worden voltrokken. En algemeen werd de Pinksterweek (Dinsdag 7 Juni en volg. dagen) de geschikte tijd, en Amsterdam, de aangewezen plaats voor de beide Synodale vergaderingen gescht.

De Deputaten der Nederd. Geref. Kerken besloten hiervan kennis te geven aan de kerk te Amsterdam, met verzoek om tegen dien tijd eene Synode samen te roepen in de hoofdstad des lands. De Synode der Christ. Geref. Kerk te Leeuwarden bepaalde echter (art. 192), dat de Provinciale vergadering van Noord-Holland alleen dan gemachtigd was tot het saamenroepen eener Algemeene Synode, wanneer twee provincies dit noodig schieden. Daarom werd door Deputaten onzerzijds van de provincies Friesland en Zeeland het verzoek gericht, om zoo spoedig mogelijk eene buitengewone provinciale vergadering te houden, en door dezen aan de provincie Noord-Holland den wensch te doen overbrengen, dat er door haar in de Pinksterweek te Amsterdam eene Algemeene Synode zou worden saamgeroepen.

Het kwam bovendien aan Deputaten wenschelijk voor, om dit alles terstond ook ter algemeene kennis te brengen. Er kan immers een geruime tijd verlopen, eer de provincies Friesland en Zeeland in particuliere Synoden saamenkomen, en van Noord-Holland de oproeping tot eene algemeene Synode uitgaat. In dien tusschentijd verlangen zeker ook andere provincies te weten, hoe het met de vereeniging staat en op wat wijze zij thans bevordert en voorbereid wordt.

Door bovenstaande mededeeling weet thans heel de Christ. Geref. kerk, waar zij aan toe is en tegen wanneer, indien althans de tijdsbepaling goedgevonden wordt, zij eene Synode te wachten heeft. Zij heeft thans de gelegenheid, om over alle zaken, die met de vereeniging in verband staan, rijpelijk na te denken. De klassikale en provinciale vergaderingen kunnen langzamerhand overal worden voorbereid. Op eene formele saamenroeping van de provincie Noord-Holland behoefte niet gewacht. En er kan gezorgd worden, dat de algemeene Synode zonder overhaasting en toch na niet te lang tijdsverloop saamenkomt.

Toch zal het goed zijn, om de klassikale vergaderingen niet eerder dan in de maand April te houden. In de tweede helft der maand Maart zullen namelijk de Deputaten van beide kerkengroepen een reeks van onderwerpen aangeven, die in verband met de vereeniging naar hunne meening op de eerstvolgende Synoden behandeld moeten worden. Natuurlijk zullen zij geen akte voor de vereeniging opstellen noch ook enige voorstellen indienen; dit zou hunne bevoegdheid, althans die van de Deputaten onzerzijds, geheel te buiten gaan. Allen zullen zij eenige zaken, welke naar hun oordeel op de Synode ter sprake moeten komen, onder de algemeene aandacht brengen. Iedere gemeente, kerkeraad, classis en provincie heeft het recht, om die onderwerpen te vermeerderen, te veranderen of te verminderen. Maar zoo wordt er toch een leidraad voor de gedachte gegeven, wordt het inzicht in de werkzaamheid der aanstaande Synoden verhelderd, en de gelegenheid geboden, om bepaalde en duidelijke voorstellen op de Synode te brengen.

Op deze wijze kan de vereeniging, die tot dusver reeds zoo gunstige uitkomst had, onder den zegen des Heeren een goeden voortgang hebben en tot een gewenscht einde worden gebracht. Zij onze verwachting, vooral ook met het oog op de aanstaande gewichtige vergaderingen, alleen van den Koning der Kerk, die door zijnen Geest de harten saamvoegen kan in eenigheid des geloofs en der liefde.

Namens Deputaten der Synode te Leeuwarden.
H. BAVINCK, Scriba.

Van dit bericht zal ook in onze kringen met penogen kennis worden genomen.

Er blijkt toch uit, en hoe uitstekend de zaken nog steeds blijven loopen, en in wat uitnemende harmonie de Deputaten beiderzijds dusver saamwerkten.

Want wel is dit bericht niet identiek met de mededeeling van de Deputaten onzerzijds, die een vorige maal aan het hoofd van de officiële berichten voorkwam, maar feitelijk komen toch beide publicaties op hetzelfde neer.

Al het verschil vloeit dan ook uitsluitend uit tweeërlei voort.

Ten eerste daarruit, dat de Synode te Leeuwarden, die nog volstrekt niet wist hoe haar voorstel door de Synode van 's-Gravenhage zou ontvangen worden, aan haar Deputaten een veel breiter mandaat gaf, dan de laatste dien de Deputaten onzerzijds ontvingen.

En ten tweede uit de eenigszins uiteenlopende wijs, die men dusver beiderzijds volgde voor het bijeenroepen van een Synode.

Te Leeuwarden werd bepaald, dat de provincie Noord-Holland naar Amsterdam kon saamroepen, zoo de Synode dezer provincie, daartoe door twee andere provinciale Synoden werd uitgenoodigd. Onzerzijds werd daarentegen aan de kerk van Amsterdam macht tot bijeenroeping gegeven, zoodra Deputaten in sake de vereeniging hiertoe aanziek deden.

Desniettemin heeft men het toch aangedurfd om reeds tegen 7 Juni een Synode beiderzijds in te wachten.

De kerkeraad van Amsterdam ontving onzerzijds reeds het aanbod tot saamroeping, en benoemde aanstands eene commissie bestaande uit de HH. Drs. Van Schelven en Felderhoff, om aan deze zaak uitvoering te geven.

De Deputaten anderzijds hebben zich nu gewend tot de provincie Zeeland en Friesland. De Synoden dezer provincies moeten dus thans buitengewoon vergaderen, en eerst als deze beide in het verzoek toestemmen, kan de uitnoodiging aan de provincie Noord-Holland uitgaan. Dan moet ook deze provincie buitengewoon in Synode saamenkomen. En eerst als deze dan besluit, gevolg aan de zaak te geven, kan de eigenlijke oproeping volgen.

Een wat lange weg dus, maar die toch tot hetzelfde doel leidt, en door den goeden

wenk, dien de HH. Bavinck c. s. gaven niet behoefte te beletten, dat de kerken en classes reeds tijdig voor de nu komende onderhandelingen van gedachten wisselen.

Advies zullen de Deputaten beiderzijds hiervoor niet geven. Altoos is toch het geven van advies in zulke gecompliceerde vraagstukken gewaagd. En voor de vrijheid der kerken is het beter, indien de kerken zelf eerst, voor zooveel zij dit wenschen, van gedachten wisselen, en desnoodig eenig voorstel doen.

Al wat de kerken en classes dus te wachten hebben is een lijst, aangevende, en dat in zekere orde, op welke punten zeker accoord zal moeten getroffen worden.

Alles kan dus geregeld aflopen.

Indien deputaten zorg dragen, dat voor ultimo Maart deze lijst van vragen gepubliceerd is, hebben de kerken en classes onzerzijds nog twee volle maanden voor zich, om over deze punten na te denken, en Synodale Deputaten te benoemen.

Slechts op drie punten vestigen we in verband hiermee nog de aandacht.

Het eerste is, dat de nu eerlang saamkomende Synoden over en weer zekere in-schikkelijkheid zullen moeten gebruiken, om elkander niet te lang op te houden.

Men vergaderd toch in hetzelfde stad, met het uitgesproken doel, om elkander de behandeling van zaken gemakkelijk te maken. Deed men dit niet, dat zou de ééne Synode eerst half moeten afwerken, dan uitteengaan, dan de andere laten oordeelen over haar voorstellen, en zoo deze gereed was, weer saamenkomen om weer een stap verder te gaan.

Zoo zou men dan weken lang op en neer kunnen reizen en aan den gang blijven.

Vergaderd men daarentegen in eenzelfde stad, dan kunnen de moderamina van beide Synoden met elkander in overleg treden, en zulk een wijze van behandeling aan beide Synoden voorstellen, dat alle noodloze tijdsverspilling worde voorkomen.

Dit zal echter niet gaan, zoo men uit de kerken en classes ditmaal te veel voor de Synode aandraagt.

Komen er, gelijk gewoonlijk, een kleine honderd punten voor het agendum in, buiten hetgeen op de vereeniging betrekking heeft, dan heeft elke Synode minstens een week en meer noodig om al deze aangelegenheden af te doen, en moet men over en weer op elkander zitten te wachten.

In hooge mate wenschelijk zou het daarom zijn, indien de kerken en classes ditmaal geen enkel voorstel deden, dan wat betrekking had op de vereeniging.

Dan werden het twee Synoden ad hoc, die op dit ééne punt al haar kracht konden concentreren en vlug doorwerken.

Te absoluut kan men dit echter niet nemen.

Er zijn toch tweeërlei soort zaken, die nog op de geschiedene Synoden moeten afdraagen.

Vooreerst tuchtzaken of geschillen in appel; en ten tweede de rapporten van de beiderzijds voor allerlei aangelegenheid benoemde Deputaten.

Dit moet wel, voor wat de tuchtzaken aangaat, omdat deze Synode, naar men vrouwen mag, de laatste onder deze beoelening zal zijn, en alle zaak van tucht en geschild toch zal dienen af te loopen. Anders blijven ze hokken, en kan men er nooit uitkomen. En moet evenzo voor de rapporten van Deputaten, omdat anders deze Deputaten met hun mandaat zouden blijven zitten en nooit zouden kunnen gedehargeerd worden.

Maar dit brood-noodzakelijke uitgezonderd, is het gewenscht, zeer gewenscht zelfs, dat men niets inzende, dan wat op de vereeniging betrekking heeft, om een snelle afdoening van zaken mogelijk te maken.

Men bedenke toch wel, dat vooral zulk een onderhandeling over vereeniging niet te lang sleuren en treuzelen moet. Duurt het te lang, dan worden de afgevaardigden afgemat, de geest wordt dof, het heilige enthousiasme wijkt en de indruk bij het kerkelijk publiek houdt op verheffend en bezielend te zijn.

Het tweede punt waarop we de aandacht vestigen, is de noodzakelijkheid, om ditmaal aan de afgevaardigden ter Synode een enigszins gewijzigde instructie te geven.

Wat toch is het geval?

Als nu, gelijk vertrouwd mag worden, de beide Synoden het, na behoorlijke overweging, genoegzaam eens zijn geworden, over de voorwaarden, waarop de ineen-smelting der kerken in één Synodaal geheel kan tot stand komen, moet er toch iets gemeenschappelijks gebeuren.

Men kan niet maar beiderzijds besluiten dat men het nu eens is; om dan naar huis te gaan.

Dan toch zou de vereeniging wel op het papier, maar niet in de werkelijkheid bestaan.

Het ligt dus voor de hand, en al het volk beiderzijds zal dit ook het liefst zien, dat, zoodra zulk een besluit beiderzijds gevallen is, beide Synoden in één lokaal saamenkomen, en alsdan saam als één Synode vergaderen. Eerst waar dit geschied is, is de eenheid openbaar geworden, en heeft de breuke uit.

Om dit echter mogelijk te maken, is het noodzakelijk, dat de afgevaardigden hierop gelast zijn, en macht ontvangen, om ook in zulk een gemengde Synode mede te werken tot besluiten, die hun kerken binden.

Zulk een saamvloeien van de twee Synoden tot één lichaam, bedoelt toch niet alleen een zekere vertooning van onze eenheid te geven, maar ook wel terdege, om sekere besluiten te nemen, die voor alle kerken gelden zullen.

Om slechts op één punt te wijzen, er moeten toch weer voor allerlei aangelegenheden Deputaten benoemd, die dan voor alle kerken zullen arbeiden, en deze Depu

taten zouden ge niet wettig kunnen benoemen, tenzij de afgevaardigden hiertoe gelast zijn.

Wel zal het in de bedoeling liggen, om deze gemengde Synode slechts in het hoognoodige te laten voorraan, om zoo spoedig mogelijk een normaal gekozen Synode te laten saamenkomen; maar ook al verliep er tusschen beider saamenkomst maar een half jaar, toch dient er ook voor dat half jaar zekere voorziening getroffen te worden.

Het derde punt eindelijk betreft onze schuld.

Er zal nog een twintig duizend gulden aan proceskosten te betalen zijn, en natuurlijk moet deze f 20,000 zijn afgedaan, eer men ineenstelt.

Want wel zijn de Christelijke Gereformeerde broeders loyaal genoeg, om desnoods te zeggen: Wij zullen u die schuld helpen dragen; maar wij mogen zoo iets niet aannemen.

Immers de Christelijke Gereformeerde broeders hebben in het begin van hun actie niet alleen veel meer van de Overheid geleden, dan wij, maar ook hebben ze met name aan boeten een somme gelds moeten opbrengen, die de som onzer proceskosten nog te boven gaat.

Nu heeft de kerkeraad van 's-Gravenhage hiervoor reeds een gedachte geopperd, die veel aannemelijk is.

Deze gedachte bestond hierin, dat onze 300 kerken deze f 20,000 onderling verdeelen zouden.

Nam dan b. v. Amsterdam f 4000, Rotterdam f 2000, Den Haag, Utrecht en Arnhem elk f 1500 over, zoo zou dit saam reeds ruim de helft bedragen.

De kerken van mindere financiële kracht, maar die toch over zekere geregelde financiële inkomsten beschikken, en die een vijftig in getal zijn, konden een som van f 1000 aflopend tot f 100 voor zich nemen, en saam alzoovoor een zes duizend gulden goedspreeken.

En zoo zou dan voor de ruim 200 kleine kerken slechts f 4000 overblijven, wat naar zou komen op bijdragen van f 60, f 50, f 25, f 10 of f 5.

Dit is zeer wel te doen, en zou ons tevens dees voorgoed van onze lastige collecten voor de proceskosten afhelpen.

Hield men dan den Zondag vóór de Synode saamkwam, een vast- en bededag voor de Synodale saamenkomsten, en werd bij die gelegenheid voor deze zaak gecollecteerd, dan maken we ons sterk, dat de kleine gemeenten er met één collecte van af waren.

En waar dit in de grootere kerken, die aanzienlijke bedragen voor haar rekening zouden krijgen, misschien niet mogelijk zou zijn, zou toch ook in die kerken de collecte reeds veel delken, en moest het overige óf door de Kerkelijke Kas worden voorgeschoten, óf door particulieren gegeven.

Het geldt hier een soort *voorschuld*, die we het best doen, met onverwijd af te betalen.

De rechterlijke macht heeft ons in het ongelijk gesteld, en de Synodale machthebbers zagen er geen kwaad voor God in, zoo schraapsuchtig mogelijk van dit rechterlijk gewijsde profijt te trekken.

Daarin nu voegt zich wie recht voor God staat, en, zonder zijn protest tegen het onrecht een oogenblik te smoren, betaalt hij in gehoorzaamheid aan de gestelde macht.

We hebben ons de vraag gesteld, of het op onze weg lag, om over de nadere punten, die voor de ineen-smelting der Gereformeerde kerken in behandeling moeten komen, de kerken, naar ons vermogen, met zekere toelichting te dienen.

Nu was dat van den éénen kant wel raadzaam, omdat het, zonder toelichting, voor de kerken zoo vaak moeilijk zal zijn, den loop der onderhandelingen behoorlijk te volgen.

Maar toch kwamen we, na rijp beaad, tot het besluit, om ons althans van raad en advies, zoo stipt mogelijk te onthouden; en we meenen te mogen zeggen, dat de pers in het algemeen, beiderzijds goed zal doen zoo ze zich niet tot het geven van advies laat verleiden.

Immers, opent men in de pers over alle deze ingewikkelde en vaak netelige vragen discussie, dan zou het gevolg hiervan kunnen zijn, dat men de oplossing er van op de beide Synoden *ster* bemoeilijkt, zoo al niet onmogelijk maakte.

En dat om tweeërlei oorzaak.

Vooreerst toch neemt zulk een discussie juist over zoo netelige quaestien zoo licht een prikkelenden vorm aan, en zou daardoor zoo licht, wat men noemt, roet in het eten kunnen strooien.

En ten andere leidt zulk een discussie er toe, dat men persoonlijk vooraf, nog eer de Synode saamkomt, reeds over allerlei punten een vaste opinie uitsprekt; alsdan die vaste opinie op de Synode meebrengt; en het zich zelf daardoor moeilijk maakt, om tot een deugdelijk vergelijk saam te werken.

Vroeger, toen het vraagstukken van *beginnel* gold, mocht niemand zich door zulke overwegingen van het pleiten voor zijn overtuiging laten terughouden.

Maar zulke vraagstukken geldt het thans niet.

Of de grens van een classis zus of zoo loopt; of het preparatoir-examen op deze of die wijs zal worden afgenomen; of men voortaan sus of zoo ter Synode zal afvaardigen enz., zijn zeker altemaal zeer gewichtige quaestien, maar die toch, hoe ze ook worden opgelost, het uitgangspunt, den wortel, het beginsel van ons kerkelijk leven niet raken.

Zonder voorafgaande discussie in de pers blijven de Synoden dus vrij, zal de pers bij de onderhandelingen gemakkelijker zijn, en

blijft het b verlangen b reeds zoo ze

Waar voor komt, dat b vereeniging, als misbruikt aan te dring

Hiermee i het daarom ons ongeraden wenk te gev

Maar toch doen.

Oaze regel beter.

Slechts ov reeds een ko

Ook wij z weg het wen held, óók in dween.

Toch zal verre na niet kerk moet hi

Maar om o groote teleus dam de inee proefd werd.

Hiervoor i zijn de ve positie der t ééne kerk hi

hoofde, en de eigendom is v

Nu mag ge Gereformeerd) alsof wij op

waren, en er zagen, warm

Hier is niet

Het tegend

Wij onzer

Kassen nooit een noodhulp doeltreffende l

lige positie.

vanzelf voort, zouden, waar rechtzekerheid konden erlang